

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 3. oktobra 1878.

O b s e g: Kedaj je najbolji čas les sekati. — Razglas Kranjskim gospodarjem, kateri ovce redijo. — Gospodarske skušnje. — Gospodarske novice. — Popotne črtice. (Dalje.) — Slovensko slovstvo. — Pogled v dežele Evropske Turčije. — Obravnave iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Razglas Kranjskim gospodarjem, kateri ovce redijo.

Družba kmetijska Kranjska bode zopet letos decembra meseca nekoliko iz državne subvencije nakupljenih ovnov (pa samo le ovnov) žlahnega Ukviškega plemena gospodarjem podarila, kateri se izpričajo: 1) da se z rejo ovac že več let pečajo, 2) koliko ovac navadno redijo, 3) da je kraj za ovčjo rejo ugoden in da je zato v tistem kraju več gospodarjev, kateri redijo ovce, 4) da se zavežejo, ovna spuščati za pleme tudi na ovce drugih gospodarjev, se ve, da le toliko, da umna ovčjereja ne trpi škode.

To, kar prošnik v svojem prošnem pismu v gori imenovanih 4 točkah navaja, morajo potrditi dotični župan, farna duhovščina in pa predstojnik dotične kmetijske podružnice.

Tako izpričane prošnje se imajo vložiti zadnji čas do vseh Svetih tega leta.

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske v Ljubljani 1. oktobra 1878.

Kdaj je najbolji čas les sekati.

Dandanes se stropi v novih hišah tako pogostoma podirajo, da ne bo odveč povedati kaj o tem, kdaj je najbolji čas sekati les, — in to po gotovih skušnjah.

4 smreke enake starosti, debelosti in velikosti, ki so stale v gozdu druga zraven druge in so zdrave bile skoz in skoz, so posekali tako, da eno so podrli konec meseca grudna (decembra), drugo konec prosenca (januarija), tretjo konec svečana (februarija), četrto konec sušca (marca). Vse so obsekali tako, da vsaki brun je bil 30 čevljev dolg, 6 palcev širok, 5 pa debel. Ko so bruni se dobro posušili, so jih položili čez druge stropnice, in v sredi na-nje naložili težo, da bi se prepričali, kateri brun je močnejši in več teže nese. — Skušnja je pokazala, da najmočnejši les je bil meseca grudna posekane smreke, smreka meseca prosenca posekana je bila manj močna (za 12 odstotkov), še manj močna (in sicer za 20 odstotkov manj) je bila konec svečana posekana, najslabeja (za 38 odstotkov manj) pa konec sušca posekana.

Iz enakih smerek, meseca grudna in sušca posekanih, so naredili kole po 4 palce močne, katere so,

dobro posušene, 3 čevlje globoko enega zraven drugega v zemljo zabili; — konec sušca (tedaj ko je drevo že sočno bilo) posekana smreka se je čez 3 ali 4 leta lahko zlomila v zemlji, — konec grudna (ko je sok jenjal se pretakati) posekani kol pa je še čez 16 let trdno stal v zemlji.

Dve enaki smreki so zakopali v vlažno zemljo; tisto, ki je bila posekana konec sušca, so našli segnjito čez 8 let, una, ki je bila podrta pozimi meseca grudna, je bila trdna še čez 16 let.

Pod v konjski štali je segnjil že v 2. letu, če je bila smreka meseca sušca ali svečana posekana, meseca grudna posekane je trpel 6 let.

Pri kolesih so bukova platišča trpela 6 let, če je bukva bila posekana meseca grudna, — če pa meseca svečana, je komaj pretrpela 2 leti.

Štiri hraste enake starosti in debelosti so posekali, enega konec grudna, drugega konec prosenca, tretjega konec svečana, četrtega konec sušca. Odrezali so od vsakega debla 4 palce debele plohe in jih djali na dno posode, na katere so vlili po 2 bokala vode. — Od tistega hrasta, ki je bil podrť meseca grudna, ni pritekla ne kapljica skozi, — čez ploho, meseca prosenca posekanega so pritekale kapljice že čez 48 ur, — meseca svečana posekani hrast vode še tako dolgo ni držal, meseca sušca posekani pa celó le 2 uri in pol.

Tudi hrastovi obroči so ravno to trpežnost potrdili.

Po teh skušnjah naj se les seka takrat, kedar ne teče več sok ali muzga po deblu — najbolje tedaj okoli božiča.

Gospodarske skušnje.

* *Želod, dobra hrana za perutnino.* Navadni želod, ki se zdaj v jeseni nabira, če se v pečí posuši in v moko zmelje, je izvrstno dober živež kuretni. Vendar kdor to želodovo moko poklada kokošim, ne sme prezreti sledeče. Želodova moka dela posebno na to, da kure več jajic ležejo, pa one morajo imeti kurnik na gorkem in petelini morajo ločeni biti od njih. Poklada se pa kuretnini želodova moka tako, da se navadni hrani, ki jo dobiva, dodaja le malo želodove moke in da vse skupaj se jej daje mlačno, zato je najbolje, da se iz želodove moke naredí z gorko vodo testó, iz tega se naredé majhni (kakor dlan roke veliki) hlebčki, ki se dadó potem zopet posušiti. Dosti je potem navadni hrani za 12 kokoši dvanajsti del

tacega hlebčka primešati, ki se je zopet v topli vodi razkrojil. Ako se pa hočejo samo s temi hlebčki krmiti kokoši, takrat en tak hlebček zadostuje, nasititi 12 kokoši. Po tej krmi ležejo kokoši veliko več jajc. Prav dobro pa je, da se petelini ločijo od tako rejenih kokoši. Za 10 kokoši naj se drži en petelin, ki se na teden le dvakrat med kokoši spusti in le po dnevi. Isto tako naj se krmijo tudi petelini, katerim pa še posebno dobro tekne to, če se vsak teden krmi želodove moke dodá pol jajca za vsacega petelina.

* *Duh po plesnjevem iz sodov* se dá po skušnjah gosp. Hünnerwadel-na v Lenzburgu najbolje pregnati z žvepleno kislino ali „hudičevim oljem“, kakor žvepleno kislino tudi navadno ljudje imenujejo. V sod, ki po plesnjevem smrdi, se vlije toliko čiste (koncentrirane) žveplene kisline, da se sod, če se sem ter tje povalja, od znotraj čez in čez s to kislino namoči. Čez pol ure se sod dobro z vodo pomije, in ves plesnjev smrad zgine. Veliki sodi, ki se ne dajo valiti, se morajo razbiti in doge s kislino od znotraj namazati. — Ravno tako se dajo tudi kadi z zeljem, katere včasih prav zoperno smrdijo, s to kislino očediti; al kad mora poprej od znotraj popolno suha biti sicer vodena vlaga žvepleno kislino preveč raztopi, da potem ni več tako močna.

Gospodarske novice.

* *Čudna porodna prikazen pri neki kravi.* Na grajsčini Schlosshof poleg Ogerskega Broda je 21. dne maja t. l. 6 let stara močna krava storila popolnem izraščeno močno tele, ki pa je drugi dan po hromoti poginilo; iztrebila se pa krava ni. Dva dni potem napadejo kravo zopet popadki; namesti iztrebe pa je prišlo od nje celi kup čev, vsi štiri želodci, jetra, vranica in trebušna slinavka, ves ta drob je bil popolno izraščen. Kmalu potem napadejo kravo zopet popadki; krava je pa že tako oslabela, da so jo morali zaklati. Ko jo odpró, najdejo v nji zopet popolno izraščenega močnega junčka, vendar že mrtvega in zelo napihnjene, ki se zaradi tega ni mogel roditi. Pri raztelesenji se je pokazalo, da je maternica imela tri predale: v enem je ležalo prvo živo rojeno tele, v drugem mrtvo tele, v tretjem pa gori imenovana čeva, želodci, jetra in vranica. Mrtvo tele so vpričo več ljudi raztelesili, pa kaj so našli? — nič čev, nobenega želodca, ne jeter in vranice, z eno besedo rečeno nič tistega, kar je posebej ležalo v drugem predalu maternicnem, — ves drug drob pa, kakor pljuča, srce, ledice in mehur so dobili naravno položeno v životu teletovem. Želodci, čeva in vse drugo, kar spada med prebavila, se je tedaj zunaj trebušne votline v maternici razvilo in je bilo brž ko ne s popkovino v zvezi.

* *Železne svinjake* so za poskušnjo naredili na prištavi samostana v Lambachu; naredili so jih mrežaste iz kovanega železa domače kovačnice, korita pa so bila iz vlitega železa. Take svinjake hvalijo zaradi tega, ker potrebujejo manj prostora; zrak ima prost preprih, kar preiščem dobro tekne. Da železa rija ne razjeda, je z oljnato barvo dobro pobarvano. — Kaj pa pozimi zaradi mraza?

* *Neka kužna bolezen žlahnega kostanja (maroni)* je letos naredila veliko škodo na Laškem, posebno okoli Modene, pa tudi v Piemontu, Kalabriji itd. Dva učenjaka sta dobila ukaz preiskavati bolna drevesa, da bi se zvedela lastnost te bolezni. Drevó, katero je bolezen napadla, večidel nagloma vsahne zato, ker bolezen iz-

vira iz korenin in to najmočnejših in najdebelejših. Kaj gotovega o bistvu in vzrokih te bolezni se dozda še ne vé, tedaj tudi to ne, kako jej v okom priti.

Ozir po domovini.

Popotne črtice.

(Dalje.)

Za drugi dan smo se bili zgovorili, da gremo vsi v Zagreb, kamor je bila že na poti deputacija Ljubljanskih „Sokolov“. Al človek obrača, Morfej, bog spanja, pa obrne. Vsak se je zbudil za pol ure prepozno in tako smo se sošli — ne v Zagrebu, ampak zopet v gostilnici. Meni to ni bilo kar nič všeč, rad bi bil že na katerem drugem kraju; saj nisem šel iz Ljubljane, da bi kje sedel. Prijatelji me tolažijo s tem, da se bomo opoldne skupno odpeljali — oni na Krško, jaz pa, kamor koli mi drago, če ne grem ž njimi.

Od Brežic do kolodvora je dobre pol ure; hoja in opoldansko solnce žene nam pot z obraza. Ker pa je polje izgledno lepo, žito na njem krasno in družba živahna, je pot kmalu prestana. Na kolodvoru najdemo več gospôde, med njo učiteljice iz Brežic z drugimi gospicami vred. Kjer je mladega, vzlasti ženskega ljudstva, ni tihote; tudi v našem vagonu je bilo živahno žvrgoljenje vzlasti, ker je bilo v družbi gospic nekaj galantnih, da ne rečem gizdavih gospodičev. Tudi mene za tako žvrgoljenje že bolj gluhega je družba kratkočasila in ko je na Vidmu stopila z voza in prišlo nekaj neznanih ljudi, se mi je jelo res zdehati — nekaj zavoljo vročine, nekaj zavoljo nove družbe. Bil je to sv. Petra dan.

Počasnost mešanega vlaka od Vidma do Zidnega mosta sem že enkrat popisal; če bi se človek po njem peljal proti nebesam ali v pekel, kedaj bi tje prišel! O takih okoliščinah bi moral človek le zaspati, ker ozka dolina nima nobenih mikavnosti, vzlasti če si jo že videl, kakor jaz. Al za-me podnevi zaspanca ni, vrh tega imam to srečo, da naletim na ljudi, s katerimi si preganjam čas tako ali tako — prijetno ali neprijetno.

Na mesto izstopivših gospic in gospodov pridejo v voz štirje ljudje: dva meščansko oblečena, tretji na pol, četrti pa čisto v gosposki obleki. Iz pogovora razvidim, da so prvi trije poklicani v vojake, četrti pa se mi zdi po izgovarjanji nemških besedi Magjar po rodu. In res, nisem se zmotil. Ko se namreč jamejo prvi trije razgovarjati in ugibati, zakaj morajo tako naglo k vojakom in kam bodo šli, se oglasi četrti in pravi (nemški z magjarskim povdarkom):

„Kam neki, kakor zoper tega prokletega Rusa, ki je ubozega Turka tako raztepel!“

Možje se med seboj čudno pogledajo. „O menda ne“ — vsklikne slednjič eden izmed njih — „mi bi šli rajši nad Turka, ker to je živina, ne človek.“

„Rus je živina“ — se zadere Magjar — „vrag ga vzemi!“

Potem začne razkladati, kako nevaren je Rus, kako nevarni so sploh Slovani Avstriji in taci bedarij več. Poslušalci mu mirno ugovarjajo, čemur se jaz prav čudim, ko pa slednjič reče, da se mora slovanski rod v Evropi zatreti in zavoljo tega podpirati Turka, ki to najbolj zna, vzkipi meni slovanska kri; takega zabavljanja Slovanom na slovenskih tleh ne morem več poslušati, zato se obrnem proti Magjaru z zelo ostrim glasom:

„Kaj mislite, gospod, kaj bi se zgodilo komu, ki bi na magjarski zemlji tako govoril o Magjarih, kakor vi tu na slovenski o Slovanih?“